

પ્રતિ,
ધ ચીફ એક્ઝિક્યુટિવ ઓફ ઓલ કોમર્શિયલ બેંક્સ,

સાહેબશ્રી,

1. 'તમારા ગ્રાહકને ઓળખો' અંગેના દિશાનિર્દેશ નોર્મસ અને 'કેશ ટ્રાન્ઝેક્શન્સ'

'તમારા ગ્રાહકને ઓળખો' નિયમ અંતર્ગત રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયાએ ખાતેદારોની ઓળખ અંગેના કેટલાંક દિશાસૂચનો રજૂ કર્યા છે. અને બેંકને સલાહ આપી છે કે નાણાકીય છેતરપિંડી અટકાવવા તથા મની લોન્ડરિંગ અને અન્ય પ્રવૃત્તિઓ અટકાવવા તથા મની લોન્ડરિંગ અને અન્ય પ્રવૃત્તિઓ અટકાવવા અને મોટી રકમના રોકડ વ્યવહાર અંગે સ્ક્રૂટીની/ મોનિટરિંગ વગેરેની પ્રક્રિયા માટે સિસ્ટમ લાગુ કરવી. ઉપરાંત રિઝર્વ બેંક તરફથી બેંકોને વારંવાર સલાહસૂચનો આપવામાં આવે છે છેતરપિંડી અટકાવવા માટે નવા ગ્રાહક માટે નવું ખાતું ખોલતી વખતે ખાસ તકેદારી રાખે. બેંકને મળતા આવા સરક્યુલરની એનેક્સરમાં નોંધ રખાય છે. છેલ્લા સુધારા અનુસાર ડોમેસ્ટિક અને ઇન્ટરનેશનલ બંને પ્રકારના ખાતાં અંગે કેવાયસી નોર્મસ અને કેસ ટ્રાન્ઝેક્શન દિશાનિર્દેશનો વારંવાર ઉલ્લેખ કરવો. નીચેના દિશાનિર્દેશનો વારંવાર ઉલ્લેખ કરવો. નીચેના દિશાનિર્દેશ અમારા અગાઉના સૂચનો જેવા જ છે. જે બેંકમાં નાણાંની ખોટી રીતે થતી ટ્રાન્સફર અથવા ગુનાખોરી માટે વપરાતા ફંડ/ ડિપોઝિટ અને બોરોવલ એમ બંને પ્રકારના ખાતા અથવા નાણાકીય ત્રાસવાદ સામે સુરક્ષા પૂરી પાડવાના માટેના છે. આ દિશાનિર્દેશ ફોરેન કરન્સી એકાઉન્ટ અને ટ્રાન્ઝેક્શન્સને પણ લાગુ પડે છે.

2. 'તમારા ગ્રાહકને જાણો' (કેવાયસી)ના નવા ખાતા માટેના દિશાનિર્દેશ

નીચેના દરેક કેવાયસી દિશાનિર્દેશ તમામ નવા ખાતાઓને તાત્કાલિક અસરથી લાગુ પડે છે.

1.1 કેવાયસી પોલીસી

(i) 'તમારા ગ્રાહકને જાણો' (કેવાયસી) પ્રક્રિયા વ્યક્તિગત કે કોર્પોરેટ ખાતું ખોલવા માટે મહત્વના બની શકે છે. નવું ખાતું ખોલનાર ગ્રાહકની ઓળખની ખાતરી માટે બેંકના ખાતેદાર અથવા બેંકને ઓળખતી કોઈ વ્યક્તિ અથવા ગ્રાહક દ્વારા પૂરા પડતા દસ્તાવેજો જરૂરી બને છે.

(ii) બેંક ઓફ ડિરેક્ટરો પાસે નવા વ્યક્તિગત કે કોર્પોરેટ ખાતું ખોલવા માટે અપાયેલી ઓળખાણોની ખાતરી કરવા માટે પૂરતી યોજના હોય છે. બોર્ડ પાસે ખાતામાં થતા ખોટી રીતે ટ્રાન્ઝેક્શન અંગે પ્રક્રિયા કરવા માટે પણ જરૂરી યોજના હોય છે અને આવા ટ્રાન્ઝેક્શનનું યોજનાબદ્ધ રીતે નિયમન થાય છે.

2.2 કસ્ટમર આઈડેન્ટિફિકેશન

(i) કેવાયસીની કાર્યપદ્ધતિના બે વિકલ્પ હોય છે.

A. ગ્રાહકોની ઓળખાણની ખાતરી કરવી.

B. વિવાદાસ્પદ ટ્રાન્ઝેક્શન અંગે ચેતવણી આપવી.

બેંકે નવા ગ્રાહક અંગેના તમામ કાયદેસર ઓળખ મેળવી લેવી જરૂરી છે. સામાન્ય રીતે જે ગ્રાહક દ્વારા આપવામાં આવે છે. સામાન્ય રીતે નવું ખાતું ખોલવા માટે પાસપોર્ટ, ડ્રાઈવિંગ લાઈસન્સ વગેરે સરળતાથી મળી જાય તેવા દસ્તાવેજ છે. જોકે આવા દસ્તાવેજ ઉપલબ્ધ ન હોય તો વેરીફિકેશન માટે બેંકને ખાતેદાર અથવા બેંક સાથે સંકળાયેલ વ્યક્તિ હોવો જોઈએ. સામાન્ય નાગરિક માટે બેંકિંગ સર્વિસની આ પ્રક્રિયા બોજરૂપ ન હોવી જોઈએ.

(ii) આઈબીએએ નિયુક્ત કરેલા વર્કિંગ ગ્રુપ દ્વારા તૈયાર કરાયેલ ભારતની બેંકો માટેના રિપોર્ટ ઓન એન્ડી મની લોન્ડરિંગ ગાઈડલાઈન્સને અમે રેફરન્સ તરીકે આવકારીએ છીએ. આઈબીએ વર્કિંગ ગ્રુપે તૈયાર કરેલ કેટલીક કેવાયસી નોર્મને મજબૂત બનાવી મની લોન્ડરિંગ પર પ્રકાશ ફેંકશે અને ગ્રાહકની પ્રોફાઈલ, ખાતું ખોલવાની પ્રક્રિયા, ખાસ વિભાગના ગ્રાહકો સાથેના સંબંધ અને વિવાદાસ્પદ પ્રવૃત્તિના લીસ્ટ અંગે સૂચનો આપશે.

૩. ગ્રાહકો ટકાવી રાખવા માટે 'તમારા ગ્રાહકોને જાણો' પ્રક્રિયા

એનેક્સરમાં દર્શાવેલા સૂચનો મુજબ બેંક પોતાના ગ્રાહકો ટકાવી રાખવા માટે નવું ખાતું ખોલતી વખતે જરૂરી કેવાયસી નોર્મસ લાગુ કરે છે. જોકે કેટલાક કેસમાં ગ્રાહકની ઓળખ માટે કેવાયસી પ્રોસિજર પડતી મુકાય છે.

૪. કેશ ટ્રાન્ઝેક્શનનું સીલિંગ અને મોનિટરિંગ

આ વિશેના આરબીઆઈના દિશાનિર્દેશ નીચે પ્રમાણે છે.

(i) બેંકને ગ્રાહકના ખાતામાંથી બાદ કરીને અથવા ચેકના બદલામાં, પણ રોકડના બદલામાં નહીં, રૂ.50,000 કે તેથી વધારે રકમનો ટ્રાવેલર ચેક, ડિમાન્ડ ડ્રાફ્ટ, મેઈલ ટ્રાન્સફર અને ટેલિગ્રાફ ટ્રાન્સફર સરક્યુલર ડીબીઓડી, બીપી. બીસી. 114/સી. 469 (81) - 91 એપ્રિલ 19, 1991) કરવા માગતો અરજદાર પછી તે ગ્રાહક હોય કે નહીં, 10,000થી વધારેની રકમ માટે અરજ સાથે પરમેનન્ટ ખાતા નંબર આપવો જરૂરી છે. (સરક્યુલર ડીબી.ડી.બીપી.બીસી. 92/સી 469-76 તારીખ 12 ઓગસ્ટ 1976) આ સરક્યુલર બાદ કેવાયસી હવે ડિમાન્ડ ડ્રાફ્ટ વગેરે બાબતોમાં ગ્રાહકની ઓળખ માગશે. રૂ.50,000 કે તેથી વધુ રકમ ખાતામાંથી ઉપાડવી હશે તો પાનની જરૂરિયાત રહેશે.

(ii) બેંકોમાં રૂ.10 લાખ કે તેથી વધુ રકમ ખાતામાં જમા કરાવવા કે ઉપાડવા માટે કેશ કેડિટ કે ઓવરડ્રાફ્ટ એકાઉન્ટનો ઉપયોગ કરવામાં આવે તો બેંકે તેની અલગ રજિસ્ટરમાં નોંધ રાખવી જોઈએ.

(સરક્યુલર ડીબીઓડી, બીપી. બીસી.57/21.01.001/95 તારીખ 4મે 1995)

(iii) બેંકની દરેક શાખાએ રૂ.10 લાખ કે તેથી વધુ રકમ જમા થાય અથવા ઉપાડવામાં આવે તો પૂરેપૂરી માહિતી સાથેનું સ્ટેટમેન્ટ તેની કંટ્રોલિંગ ઓફિસને મોકલી આપવું. કંટ્રોલિંગ ઓફિસે પણ આ માહિતી હેડ ઓફિસને મોકલવી જરૂરી છે.

(સરક્યુલર ડીબીઓડી. બીપી.બીસી.101/21.01.001/95 તારીખ 20 સપ્ટેમ્બર 1995) બ્રાંચો કોમ્પ્યુટરાઈઝ થઈ ગયા બાદ આ રિપોર્ટ મોકલવાની સુવિધા સહેલાથી મળી રહેશે.

૫. રિસ્ક મેન્જમેન્ટ અને મોનિટરિંગ પ્રોસિજર

બેંકિંગ ચેનલનો ગેરકાયદે અને રાષ્ટ્રવિરોધી પ્રવૃત્તિ માટે દૂરઉપયોગ થતો અટકાવવા માટે બોર્ડ એક પોલીસી તૈયાર કરી છે. જેમાં નીચેના બાબતો સમાવવામાં આવી છે.

૫.૧ આંતરિક કંટ્રોલ સિસ્ટમ

ભવિષ્યના ખાતા અને ચાલુ ખાતા માટે લાગુ કરાયેલી કેવાયસી પ્રોગ્રામ પૂરેપૂરી જવાબદારી અને સંમતિ સાથે જવાબદારીઓ અને લેણી રકમની જાળવણી ચોક્કસપણે થવી જોઈએ.

૫.૨ ટેરિઝમ ફાઈનાન્સ

આરબીઆઈએ સરકાર દ્વારા જાહેર કરાયેલા ત્રાસવાદી બાબતો અંગે દરેક બેંકોને સરક્યુલર મોકલાવેલો છે જેથી બેંકો આવા બાબતો સાથે ટ્રાન્ઝેક્શન કરતા પહેલાં ચેતવું જોઈએ. આ સિસ્ટમ બ્રાંચ લેવલ સુધી જે વિસ્તારમાં આ લિસ્ટમાં આવતી વ્યક્તિ કે સંસ્થા અસ્તિત્વમાં હોય તો તેની સાથેનો વ્યવહાર ચાલુ રાખવો કે નહીં તે નક્કી કરાય છે. બેંકને સત્તા હોય છે કે ત્રાસવાદી બાબતો સાથે જોડાયેલા ખાતા સરકારની સલાહ બાદ બંધ કરી શકે.

૫.૩ આંતરિક ઓડિટ/ ઇન્સ્પેક્શન

(i) બેંકોમાં થતાં મોટી રકમના ટ્રાન્ઝેક્શનની ઓળખ માટેના સ્વતંત્ર કંટ્રોલનું મૂલ્યાંકન આંતરિક ઓડિટ દ્વારા રેગ્યુલર રીતે થાય છે.

(ii) સહકારી કે આંતરિક ઓડિટર બેંકે અપનાવેલા કેવાયસી નોર્મસની અસરકારકતા અને ગેરકાયદે થતી નાણાંની હેરફેર અટકાવવા અલગ રચી શકે છે. બેંકો બોર્ડની ઓડિટ કમિટીને દર ત્રણ મહિને એક રિપોર્ટ

મોકલી શકે છે. સરકયુલર ડીબી.ડી. એનઓ. બીપી. બીસી.3/ 21.03.038/2000 તારીખ 14 જુલાઈ 2000માં આપેલી સલાહ મુજબ બેંકો તેના કેલેન્ડરમાં આ બાબતનો સમાવેશ કરી શકે છે.

5.4 છેતરામણા ટ્રાન્ઝેક્શનની ઓળખ અને તેની સૂચના

બેંકને ખાતરી હોય છે કે બ્રાંચો અને કંટ્રોલિંગ ઓફિસો છેતરામણા વ્યવહારોની જાણ જરૂરી કાયદાકીય અમલ કરાવતી સંસ્થાને કરશે. જેથી આવી પ્રવૃત્તિ પર અંકુશ રાખી શકાય. આવી સંસ્થા દ્વારા સૂચિત ખાતા અટકાવી દેવાની સિસ્ટમ હોય છે. આવા ખાતાની માહિતી કંટ્રોલ ઓફિસ અને હેડ ઓફિસને પણ કરાય છે. જો કોઈ સંવેદનશીલ ખાતું હોય તો તેની ત્રિમાસિક જાણ બોર્ડ ઓફ ડિરેક્ટરની ઓડિટ કમિટીને કરવી.

5.5 ફોરેન કોન્ટ્રીબ્યૂશન રેગ્યુલેશન એક્ટ (એફસીઆરએ), 1976ને વળગી રહેવું.

(i) બેંકોએ ફોરેન કોન્ટ્રીબ્યૂશન રેગ્યુલેશન એક્ટ, 1976માં આપેલા બાબતોને વળગી રહેવું જોઈએ. જેમાં સ્પષ્ટ ચેતવણી આપેલી છે કે બેંકોએ ભારત સરકારે નક્કી કરેલા કાયદાની મર્યાદામાં રહેતી સંસ્થાઓના ખાતા જ ખોલવા જોઈએ અને તેના ચેક સ્વીકારવા જોઈએ. આવી સંસ્થાનું ખાતું ખોલતી વખતે કે ચેક સ્વીકારતી વખતે ભારત સરકાર દ્વારા રજિસ્ટર થયેલું હોવાનું સર્ટિફિકેટ મેળવવું જોઈએ.

(ii) બેંકોની શાખાઓને સલાહ આપવામાં આવે છે કે તેઓએ પૂરતી સંભાળ લેવી જોઈએ અને પ્રતિબંધિત સંસ્થાઓ અને રજિસ્ટર્ડ ન થયેલી સંસ્થાઓના ખાતા ખોલવાથી દૂર રહેવું જોઈએ.

6. રેકૉર્ડ રાખવો

નાણાકીય વ્યવહારોના દસ્તાવેજો રાખવા. ગ્રાહક દ્વારા કરાતા ટ્રાન્ઝેક્શન માટે જરૂરી કાયદા અને નિયમો પાળવા. આવા દરેક ટ્રાન્ઝેક્શનની નોંધ રાખવી. જો ઓનલાઈન ટ્રાન્ઝેક્શન કરવાનું હોય તો તેની નોંધ ખાતાની એન્ટ્રીની નોંધ સાથે પણ કરવી. છેલ્લા પાંચ વર્ષના તમામ નાણાકીય ટ્રાન્ઝેક્શનની નોંધ રાખવી જેથી ઓડિટ સ્ક્રૂટીની અને રેગ્યુલેટર્સને જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે મળી રહે.

7. સ્ટાફ અને મેન્જમેન્ટની તાલીમ

બેંકના ઓપરેટિંગ અને મેન્જમેન્ટ સ્ટાફ એ વાતથી માહિતગાર હોવો જોઈએ કે કેવાયસી નોર્મસને ચુસ્તપણે વળગી રહેવું. તેથી તાલીમ આપતી દરેક સંસ્થાઓએ સ્ટાફને તેની જવાબદારી અને એન્ટી મની લોન્ડરિંગ અને કેવાયસી પોલીસી એકધારી લાગુ રહે તે માટેની તાલીમ આપવી જોઈએ.

8. આ દિશાનિર્દેશ બેંકિંગ રેગ્યુલેટરી એક્ટ 1949ના સેક્શન 35 (એ)માં રજૂ કરાયા છે અને આ દિશાનિર્દેશનો ભંગ કરનારને આ જ કાયદા હેઠળ દંડની જોગવાઈ છે. બેંકોને સલાહ છે કે તે પોતાની બ્રાંચો અને કંટ્રોલિંગ ઓફિસોને આ દિશાનિર્દેશ અંગે નોટિસ મોકલે.

9. ધ ચિફ જનરલ મેનેજર, એન્ટી મની લોન્ડરિંગ, સેલ, ડિપાર્ટમેન્ટ ઓફ બેંકિંગ ઓપરેશન્સ એન્ડ ડેવલપમેન્ટ, રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા, કેન્દ્રીય કાર્યાલય, સેન્ટર 1, વર્લ્ડ ટ્રેડ સેન્ટર, કફ પરેડ રોડ, મુંબઈ 400005 દ્વારા મોકલાયેલા પરિપત્રમાં દર્શાવાયેલી ગાઈડલાઈન અપનાવી લીધી હોવાનો રિપોર્ટ એમ મહિનામાં મોકલી આપવો. આ સૂચનાઓના અમલ અંગે રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા સાથેની બેંકોની મીટિંગ વખતે ચર્ચા થશે. આ બેઠક છ મહિનાના અંતરે મળે છે અને ત્યારબાદ માસ્ટર સરકયુલર બહાર પડાય છે.

10. મહેરબાની કરીને રસીદ મોકલાવવી.

તમારો વિશ્વાસુ,

(સી.આર. મુરલીધરન)

મુખ્ય મહા પ્રબંધક

ઈન્કલુડિંગ: 5 સિટ